

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203438>

Ярина ГЕРАЩЕНКО,
orcid.org/0000-0003-1327-2497

старший викладач кафедри підприємництва, менеджменту та туризму
Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій
(Запоріжжя, Україна) yarinagerashchenko@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ: ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ

У статті визначено поняття молодіжного туризму. Схарактеризовано визначення організатора молодіжного туризму як здобувача спеціальної туристичної освіти, який у подальшій діяльності займається формуванням і просуванням на ринок туристичних послуг якісного продукту для молоді. Проаналізовано наукові дослідження питань організації навчально-виховної діяльності. Описано сучасні та традиційні форми, методи й засоби організації навчально-виховної діяльності у вищій школі під час підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Проаналізовано індивідуальну, групову та фронтальну форми організації навчальної діяльності в підготовці фахівців молодіжного туризму. Систематизовано методи організації навчально-виховної діяльності в підготовці організаторів молодіжного туризму й описано використані методи навчання та виховання, а саме: лекцію (-бесіду, -огляд, -прес-конференцію), семінар (-дослідження, -презентацію), практичні (інтелектуальну гру-вікторину, інтелектуальну та інтерактивну гру, вправу-дослідження). Класифіковано методи виховання засобами туристичної діяльності. Описано найефективніші засоби навчально-виховної діяльності, застосовувані під час організації навчального процесу підготовки майбутніх фахівців молодіжного туризму, а саме: аудіовізуальні (екранно-звукові) та мультимедійні (комп'ютер з підключеними до нього аудіо- та відеотехнічними пристроями), що поліпшують сприйняття інформації та стимулюють навчальну діяльність, а також демонстрування явищ і процесів (відеоролики або навчальні фільми туристичного призначення). У результаті детального аналізу й вивчення фундаментальних наукових досліджень зроблено висновок, що для якісної підготовки професійних кадрів – організаторів молодіжного туризму – варто вдало обирати та застосовувати форми, методи й засоби навчання.

Ключові слова: навчально-виховна діяльність, методи організації навчання, форми організації навчання, засоби організації навчання, майбутній фахівець молодіжного туризму, молодіжний туризм.

Yaryna HERASHCHENKO,
orcid.org/0000-0003-1327-2497

Senior Lecturer in the Department of Entrepreneurship, Management and Tourism
Zaporizhzhia Institute of Economics and Information Technologies
(Zaporizhzhia, Ukraine) yarinagerashchenko@ukr.net

FEATURES OF PREPARATION OF FUTURE YOUTH TOURISM PROFESSIONALS: A DIDACTIC ASPECT OF THE PROBLEM

The article defines the term, the concept of youth tourism. Describes the definition of the organizer of youth tourism, as the applicant of a special tourism education, which later activities involved in formation and promotion of tourist services of quality product for the youth. Analyzed research questions of the organization of educational activities. Describes modern and traditional forms, methods and means of organization of educational activity in higher school in training future specialists of the tourism industry in the organization of youth tourism. Analyzed individual, group and frontal form of organization of educational activities with application in training of youth tourism. Systematized methods of organization of educational activities in the training of organizers of youth tourism and described we used the methods of training and education, namely: lecture (conversation, -inspection, -the press conference), seminar (research, presentation), practical (the competitive, intellectual and interactive game activity-study). Have classified parenting techniques means a tourist activity. Describe the most efficient means of educational activities used in the educational process of training future specialists in youth travel, such as: audiovisual (screen sound) and multimedia (computer connected to audio and video technical equipment), which improve the perception of information and stimulate training activities and demonstration of phenomena and processes (movies or educational films tourist destination). After detailed analysis and study of basic scientific research, the conclusion is made that the quality of professional training of organizers of youth tourism is to successfully select and apply the forms, methods and means of teaching.

Key words: educational activity, methods of organization of training, forms of organization of training, means of organizing training, future specialist of youth tourism, youth tourism.

Постановка проблеми. Молодь є найактивнішою частиною подорожуючого суспільства. Стрімка зміна тенденцій на ринку туристичних послуг потребує якісної підготовки фахівців туризму, зокрема організаторів молодіжного відпочинку. Зважаючи на це, нагальним питанням є використання в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) доцільних форм, методів і засобів навчально-виховної діяльності для підготовки фахівців молодіжного туризму.

Аналіз досліджень. Питанням організації навчальної діяльності займалися такі вчені, як А. Кузьмінський, С. Омельяненко, О. Дубасенюк, А. Іванченко, Т. Назарова, М. Фіцула, Л. Дудорова та інші. Дослідники: В. Федорченко, Г. Цехмістрова, М. Скрипник, Н. Фоменко та інші – у наукових доробках вивчали питання підготовки фахівців у туристичній індустрії. Висвітлення питань молодіжного туризму можна побачити в роботах М. Кляп, Ф. Шандор, Н. Вотеїчкіної, Н. Чорненької.

Мета статті – схарактеризувати форми, методи та засоби навчальної діяльності, застосовувані у вищій школі, під час підготовки фахівців до організації молодіжного туризму.

Виклад основного матеріалу. Молодіжний туризм – це туристична діяльність молоді у віковому розрізі від 14 до 35 років (з огляду на національне законодавство) та люди віком до 44 років (за даними визначення терміну «молодь» ВООЗ), під час якої відбуваються такі види діяльності, як оздоровлення, навчання, патріотичне виховання, відпочинок і фізична активність в екстремальних і прогулянкових видах туризму, а також емоційне та психологічне відновлення (Герашенко, 2019: 365).

Молодіжний сегмент ринку є найактивнішим, тому вимагає нового бачення організації туристичних послуг з наданням цікавих пропозицій відпочинку. Саме тому перед ЗВО постають завдання якісної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації такого виду туризму, як «молодіжний туризм».

За нашим визначенням, майбутній організатор молодіжного туризму – це здобувач спеціальної туристичної освіти, який у подальшій діяльності займається формуванням і просуванням на ринок туристичних послуг якісного продукту для молоді.

Слідуючи сучасним тенденціям на ринку туристичних послуг, освітні заклади мають постійно вдосконалювати свою навчальну діяльність через застосування ефективних організаційних форм, методів і засобів навчально-виховної діяльності.

Проаналізуємо наукові доробки педагогічної теорії та практики щодо ефективних форм організації навчання.

М. Фіцула та А. Кузьмінський визначають форми організації навчання як зовнішнє вираження узгодженої діяльності викладача та студентів, що здійснюється в сталому порядку й режимі (Фіцула, 2005), і взаємозумовлена діяльність викладача та студента, які обмежені в часі й просторі (Кузьмінський, 2005).

Сучасна дидактика поділяє організаційні форми навчання на індивідуальні, групові та фронтальні. Кожна із цих форм має свої переваги й недоліки та потребує чіткого розуміння мети, досягнення якої переслідує педагог під час навчально-виховного процесу.

Так, індивідуальна форма роботи ефективно сприяє навчальній діяльності: дає можливість урахувати особистісні можливості студентів, розвиває їхню самостійність, регулює темп навчальної діяльності; дає викладачу змогу диференціювати завдання, надавати своєчасну допомогу, проводити контроль діяльності студента (Дубасенюк, Іванченко, 2002).

У педагогічній практиці широко використовується така форма роботи, як індивідуальні консультації, індивідуальні заняття, дистанційне навчання. Проте застосування цієї форми роботи обмежує комунікаційний досвід учасників, а також є фізично й фінансово затратним.

У системі вищої освіти студенти під час засвоєння матеріалу виконують самостійне завдання, дане викладачем з урахуванням навчальних можливостей. Таку організаційну форму навчання називають індивідуалізованою. Вона забезпечується спеціально розробленим навчально-методичним забезпеченням (інструкції, картки, топографічні карти) (Дудорова, 2014).

Поряд з індивідуальною формою організації навчальної діяльності застосовується фронтальна. Ця форма передбачає одночасно роботу з усією групою студентів або цілого потоку (декількох груп), що працюють над єдиним завданням (Дудорова, 2014).

Фронтальна форма організації навчання, за визначенням О. Дубасенюк та А. Іванченко (Дубасенюк, Іванченко, 2002), сприяє швидкому встановленню рівня підготовки студентів, їх обізнаності з певних проблем, формує й розвиває колектив, установлює в ньому доброзичливі стосунки.

Педагогічна ефективність і результативність фронтальної роботи прямо залежать від умінь викладача. На переконання Л. Дудорової (Дудорова, 2014), досвідчений викладач тримає в полі

зору всю групу, при цьому не упускає з уваги роботу кожного студента. Він організовує спільну роботу студентів, визначає для всіх єдиний темп.

Проте, як зазначають науковці, фронтальна робота не розрахована на врахування індивідуальних відмінностей особистості, її психомоторних функцій. Це значно послаблює інтерес студентів до процесу навчання, як наслідок, знижує рівень їхньої фахової підготовки (Дубасенюк, Іванченко, 2002; Дудорова, 2014).

Розглянемо форму навчання, яка передбачає організацію роботи в колективі, умовно поділеному на групи.

Групову форму роботи педагог застосовує під час засвоєння, повторення, узагальнення та систематизації знань. М. Фіцула зазначає, що групи формують з однаковим або зі змішаним складом студентів з метою спільного планування роботи, обговорення й вибору способів розв'язання навчально-пізнавальних завдань (Фіцула, 2005).

Дидактика вищої школи поділяє групові форми роботи на ланкові, бригадні, диференційно-групові, індивідуалізовано-групові. З огляду на вікові, інтелектуальні можливості здобувачів вищої освіти, ці форми роботи націлені на формування пізнавальної мотивації, розвиток творчого професійного мислення, перевірку та систематизацію знань, практичне застосування своїх умінь і навичок у галузі певної науки.

За визначенням Л. Дудорової, за ланкової форми роботи в постійних групах студентів відбувається перерозподіл функцій під час виконання навчальних завдань; за бригадної форми організуються тимчасові групи студентів для виконання певних завдань; диференційно-групова форма об'єднує студентів з однаковими навчальними можливостями та рівнем сформованості навчальних умінь і навичок; індивідуалізовано-групова форма навчання передбачає роботу викладача з кількома студентами на занятті тоді, коли інші працюють самостійно (Дудорова, 2014).

Проте недоліком групової форми навчальної діяльності є пасивність окремих студентів, які користуються результатами інших (Дубасенюк, Іванченко, 2002).

Теоретичний аналіз переваг і недоліків форм організації навчання та практична перевірка дидактичних відношень дав нам можливість вибрати оптимальні форми організації щодо підготовки фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, а саме: лекції, практичні заняття (семінари, практикуми), навчальну й виробничу практику, самостійну та науково-дослідну роботу студентів.

Найбільш ефективними лекційно-семінарськими формами підготовки фахівців з молодіжного туризму є лекція-візуалізація (з використанням наочності), лекція-дискурс (з моделюванням реальних ситуацій), семінар-презентація (з представленням проєктів). Організація цих заходів передбачає фронтальну, групову та індивідуальну форми роботи зі студентами.

Навчальна й виробнича практика включає фронтальну (наприклад, екскурсія на підприємство); групову: диференційно-групові (наприклад, виконання спеціалізованих робіт у групах), індивідуалізовано-групові (наприклад, помічник(и) фахівця); індивідуальну (наприклад, спостереження за роботою працівника, самостійна робота студента на робочому місці) форми організації.

Самостійна та науково-дослідна робота майбутніх фахівців туристичної галузі супроводжується індивідуалізованою формою навчання, що дає змогу скоригувати особистісні можливості студентів із завданнями навчальної діяльності, налагодити науково-педагогічну співпрацю з викладачем.

Сучасні науковці виокремлюють специфічні особливості методів навчання – викладання, як інструмент діяльності викладача для виконання навчальної функції та методів навчання – учіння, як спосіб пізнавальної діяльності студентів з оволодіння знаннями, уміннями та навичками й вироблення світоглядних переконань на заняттях і в самостійній роботі.

А. Кузьмінський та С. Омеляненко вбачають в методах навчання педагогічну багатомірність, що містить у собі низку аспектів: гносеологічний (відповідність закономірностям пізнання); логіко-змістовий (використання методів навчання відповідно до законів мислення і змісту навчального матеріалу); психологічний (врахування психологічних механізмів пізнання); педагогічний (досягнення навчальної мети) (Кузьмінський, 2005).

О. Дубасенюк та А. Іванченко пропонують певну систематизацію й упорядкування методів навчання – класифікацію (розподіл на певні групи за певними ознаками). Науковці стверджують, що незалежно від ознаки, за якою проведена класифікація, кожен метод зберігає свої істотні зовнішні характеристики в різних умовах навчання (Дубасенюк, Іванченко, 2002).

Так, на думку М. Скрипник, методи виховання в туризмі – це способи й прийоми спільної взаємопов'язаної діяльності між суб'єктами. Будь-який метод виховання складається з певної сукупності однорідних прийомів і способів виховного впливу. Способи виховання є конкретними

формами організації життєдіяльності особистості під час туристської діяльності: мають виховне забарвлення й несуть виховне навантаження. А прийоми виховання як частина методу виховання підсилюють ефективність застосування методу в умовах конкретної педагогічної ситуації. У цій діяльності відбувається різнобічний розвиток особистості, оволодіння нею культурними інтенціями, нормами і правилами гідної поведінки, формуються загальнолюдські, національні риси, що визначені цілями педагогіки туризму (Федорченко та ін., 2004).

Найактуальнішою проблемою загальної теорії виховання, як і теорії туристського виховання, є проблема класифікації методів виховання.

На переконання М. Скрипник, для визначення методів виховання в туризмі необхідно вибрати методи, які оптимально сприяють реалізації основних цілей виховання; обґрунтувати ефективність забезпечення виховних заходів у процесі туристської діяльності; забезпечити оптимальну методичку виховної роботи з різними категоріями туристів (Федорченко та ін., 2004).

За цими параметрами науковець класифікувала методи туристського виховання в такі групи: методи безпосереднього виховного впливу (бесіда, лекція, позитивний приклад); методи опосередкованого виховного впливу (педагогічна вимога, громадська думка, створення виховних ситуацій); методи самовиховання.

На думку науковця, така класифікація враховує сучасні педагогічні концепції та їх вплив на методичку виховання, окреслює позитивні аспекти класифікації методів виховання з історії педагогіки, упорядковує зміст та особливості предмета й продукту праці в туристській діяльності.

Отже, вдало підібрані методи виховання з урахування цілей, змісту та особливостей виховних впливів на учасника туристської діяльності залежать від педагогічної майстерності спеціаліста в галузі туризму, а також від оптимального сполучення конкретних обставин та умов протікання виховного процесу (Федорченко та ін., 2004).

Під час підготовки фахівців молодіжного туризму ми використовуємо такі методи навчання, як лекція (-бесіда, -огляд, -прес-конференція), семінар (-дослідження, -презентація), практичні (інтелектуальна гра-вікторина, інтелектуальна та інтерактивна гра, вправа-дослідження).

Для більшої дієвості в навчально-виховному процесі й засвоєнні теоретичних знань і практичних умінь варто вдало застосовувати засоби навчання.

Науковці по-різному характеризують засоби навчання: предмети матеріальної та духовної

культури, які використовуються у процесі навчально-виховної роботи (Кузьмінський, 2005); об'єкти, що є джерелом навчальної інформації та інструментами для засвоєння змісту навчального матеріалу, розв'язання виховних завдань (Карапузова та ін., 2012; Лозовецька, 2012); матеріальні або ідеальні об'єкти, які «розміщено» між викладачем і студентом і використовуються для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності (Зайченко, 2016).

У системі пізнавальної діяльності до засобів навчання зараховують різноманітні матеріали та навчальне обладнання, завдяки яким більш успішно й за короткий час досягається визначена мета навчання (Мойсеюк, 2001).

Вдало вибрані засоби навчання суттєво впливають на якість знань студентів, їхній розумовий розвиток і професійне становлення (Зайченко, 2016).

Засоби навчання виконують інформаційну, контрольну та функцію засвоєння. Викладач самостійно вибирає засоби навчання, згідно з дидактичними концепціями мети, змісту, методів, форм та умов навчального процесу.

Загальноприйнятої класифікації засобів навчання як організаційних форм у педагогіці немає. Так, Н. Мойсеюк класифікує засоби навчання відповідно до наростання можливості замінювати дії педагога й автоматизувати дії студентів. До простих засобів науковець зараховує словесні (підручники, навчальні посібники тощо) та візуальні (реальні предмети, схеми, карти тощо) засоби. Складні засоби, на її думку, – це механічні візуальні пристрої; аудіальні засоби; аудіовізуальні та засоби, які автоматизують процес навчання (Мойсеюк, 2001).

Матеріальні засоби навчання охоплюють такі підгрупи: суто навчальне обладнання, до якого зараховують проєкційну апаратуру, екранні засоби; спеціальне обладнання для наукової організації навчання й управління ним, комплекти завдань для контролю, допоміжне обладнання для організаційно-господарської діяльності педагога; спеціальні меблі й оргтехніку.

Ідеальними засобами навчання можна вважати вже наявні знання й уміння, які використовує викладач і студент для засвоєння нових (Карапузова та ін., 2012; Лозовецька, 2012).

У підготовці організаторів молодіжного туризму, на нашу думку, найефективнішими засобами навчання є аудіовізуальні (екранно-звукові) та мультимедійні (комп'ютер з підключеними до нього аудіо- й відеотехнічними пристроями), що поліпшують сприйняття інформації та стимулюють

навчальну діяльність, а також демонстрування явищ і процесів (відеоролики або навчальні фільми туристичного призначення).

Висновки. Отже, проведений аналіз наукових доробок дослідників-педагогів і туризмознавців доводить, що якісний туристичний продукт для

молодого покоління може бути створено й організовано лише фахівцями в галузі туристичної діяльності. Для якісної підготовки професійних кадрів, організаторів молодіжного туризму – варто вдало обирати та застосовувати форми, методи й засоби навчально-виховної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герашенко Я. М. Підготовка фахівців туризмознавства до організації молодіжного туризму: понятійно-термінологічний аспект. *Молодий вчений*. Херсон, 2019. № 9 (73). С. 363–366.
2. Дубасенюк О. А., Іванченко А. В. Практикум з педагогіки : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. та допов. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. 482 с.
3. Дудорова Л. Ю. Формування готовності майбутніх учителів до організації шкільного туризму (теоретико-методичний аспект) : монографія, Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 424 с.
4. Зайченко І. В. Педагогіка : підручник. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : Ліра-К, 2016. 608 с.
5. Карапузова Н. Д., Зімниця Є. А., Помогайбо В. М. Основи педагогічної ергономіки : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 192 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 486 с.
7. Лозовецька В. Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці : монографія, Київ : ІПТО НАПН України, 2012. 157 с.
8. Мойсеюк, Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник для студ. ВНЗ. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : КДНК, 2001. 608 с.
9. Педагогіка туризму : навчальний посібник для студ. ВНЗ / В. К. Федорченко та ін. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. 296 с.
10. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : Академвидав, 2005. 560 с.

REFERENCES

1. Herashchenko Ya.M. Pidhotovka fakhivtsiv turyzmознаvstva do orhanizatsii molodizhnoho turyzmu: poniatiino-terminolohichniy aspekt. [Preparation of Tourism Specialists for the Organization of Youth Tourism: Conceptual and Terminological Aspect]. *Young scientist*. Kherson, 2019. No. 9 (73). pp. 363–366 [in Ukrainian].
2. Dubaseniuk O.A., Ivanchenko A.V. Praktykum z pedahohiky : navch. posib. [Pedagogy Workshop]. Zhytomyr, 2002. 482 p. [in Ukrainian].
3. Dudorova L. Yu. Formuvannya hotovnosti maibutnix uchyteliv do orhanizatsii shkilnoho turyzmu (teoretyko-metodychniy aspekt). [Forming future teachers' readiness for school tourism organization (theoretical and methodical aspect)]. Nilan-LTD. Vinnytsia, 2014. 424 p. [in Ukrainian].
4. Zaichenko I.V. Pedahohika: pidruchnyk. [Pedagogy]. Lira-K. Kyiv, 2016. 608 p. [in Ukrainian].
5. Karapuzova N.D., Zimnytsia Ye.A., Pomohaibo V.M. Osnovy pedahohichnoi erhonomiky. [Fundamentals of Pedagogical Ergonomics]. Academic Publishers. Kyiv, 2012. 192 p. [in Ukrainian].
6. Kuzminskyi A.I. Pedahohika vyshchoi shkoly. [Higher Education Pedagogy]. Knowledge. Kyiv, 2005. 486 p. [in Ukrainian].
7. Lozovetska V. T. Profesiina oriientatsiia molodi v umovakh suchasnoho rynku pratsi. [Professional orientation of young people in the conditions of the modern labor market]. IPTO NAPS of Ukraine. Kyiv, 2012. 157 p [in Ukrainian].
8. Moiseiuk, N.Ie. Pedahohika: navch. posib. dlia stud. [Pedagogy]. CDNA. Kyiv, 2001. 608 p. [in Ukrainian].
9. Pedahohika turyzmu : navch. posib. dlia stud. VNZ / Fedorchenko V.K. ta in. [Tourism Pedagogy]. Slovo Publishing House. Kyiv, 2004. 296 p. [in Ukrainian].
10. Fitsula M.M. Pedahohika : navch. posib. [Pedagogy]. Academic Press. Kyiv, 2005. 560 p. [in Ukrainian].